

Kurier

**Komitet Kopca Kościuszki
w Krakowie**
ustanowiony w 1820 r.

DZIENNIK POLSKI

Komitetu Kopca Kościuszki

Największy sukces militarny Insurekcji

Michał Baczkowski

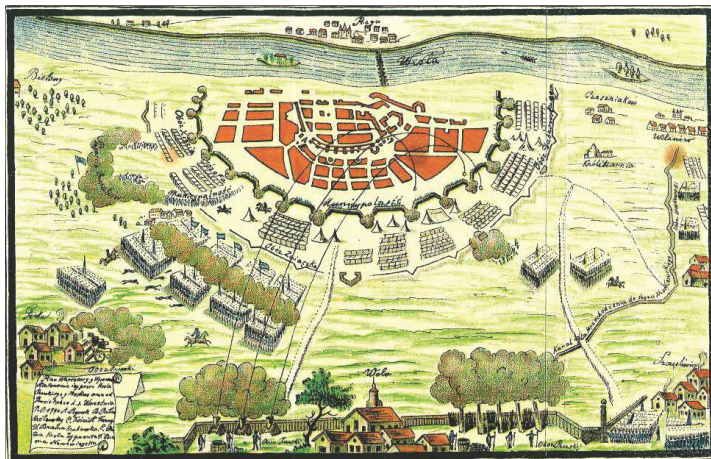
Na pytanie o najefektowniejsze zwycięstwo Naczelnika w Insurekcji 1794 r. odpowiedź nasuwa się niemal automatycznie: Raclawice. W polskiej pamięci historycznej właśnie ta bitwa stała się symbolem całego powstania.

Ku pokrzepieniu serc

Wspominał o niej już tekst Mazurka Dąbrowskiego z 1797 r., popularyzował tzw. Krakowiak Kościuszki z 1837 r. Bitwa doznała się również wielu rycin i obrazów, począwszy od Aleksandra Orłowskiego i Michała Stachowicza, poprzez powszechnie rozpoznawalne dzieło Jan Matejki z 1888 r. oraz Panoramę Raclawicką Jana Styki i Wojciecha Kossaka z 1894 r. Jeżeli dodamy do tego przedstawienie sceniczne Władysława Ludwika Anczyca „Kościuszkę pod Raclawicami” z 1880 r., to skala upamiętnienia tego wydarzenia stanie się jeszcze pełniejsza. A przecież raclawicka bitwa była sukcesem wyłącznie taktycznym, w wyniku którego wojska insurekcyjne nie osiągnęły żadnego z zakładanych wcześniej celów.

Niesłychana „kariera” Raclawic była rezultatem zręcznej propagandy samego Kościuszki, zapoczątkowanej bezpośrednio po starciu. Miała ona na celu podniesienie morale powstańców i wpojenie im, a także rzeszom wahających się Polaków, przekonania o możliwości pokonania w otwartym polu nieprzyjacielskiej armii. W XIX wieku stała się obiektem mnóstwa nadinterpretacji, a nade wszystko symbolem udziału mas chłopskich w dziele walki o niepodległość. Wtedy też spełniła swoje zadanie: budowania świadomości i dumy narodowej szerokich rzesz Polaków, przede wszystkim pochodzących ze środowisk wiejskich.

W rezultacie Raclawice zepchnęły na dalszy plan największy sukces wojenny Tadeusza Kościuszki, jakim była skuteczna obrona Warszawy przed

Plan oblężenia Warszawy (rys. M. Stachowicza)

wojskami pruskimi i rosyjskimi, dowodzonymi przez króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III, prowadzona od 13 lipca do 6 września 1794 r. Do tego typu działań, w przeciwieństwie do starć na otwartym polu, Tadeusz Kościuszkę był najlepiej wyszkolony. Tu mógł w pełni objawić się jego talent oraz umiejętności inżynierskie i organizacyjne.

Bitwa o Warszawę

Obrona Warszawy była jednocześnie największą bitwą całej Insurekcji, chociaż rozłożoną na wiele tygodni i składającą się z wielu drobniejszych starć, ataków i kontrataków, pojedynków artyleryjskich, działań pozorowanych itp.

Sily prusko-rosyjskie liczyły około 43 tysięcy żołnierzy; dysponujących setką dział. Natomiast wojska obrońców składały się z około 17 tysięcy żołnierzy regularnych, około 15 tysięcy milicji mieszczańskiej i około 18 tysięcy rekrutów chłopskich. Powstańcy zdołali też zgromadzić na wałach stolicy niemal cały posiadany park artyleryjski, czyli 140 armat.

Kościuszkę zdołał znakomicie przygotować przyszły plac boju, jeszcze przed rozpoczęciem oblężenia. Nakazał ścignąć do Warszawy rusznikarzy,

a także istniejący sprzęt z manufaktur wojskowych w Kozienicach oraz Końskich, by tutaj rozpoczął produkcję amunicji, karabinów i odlewanie nowych dział. Wykorzystując rzemieślników stołecznych, zdołał walczyć zapewnić dostawy niezbędnego sprzętu wojskowego.

Nie mniej ważnym osiągnięciem było wzniesienie polowych umocnień wokół miasta. Było to wspólne dzieło doświadczanego inżyniera, pułkownika Karola Sierakowskiego i samego Naczelnika, który dokonał poprawek o charakterze koncepcyjnym oraz ostatecznie zaaprobował przysłany mu projekt.

Bezpośrednim wkładem Tadeusza Kościuszki było zastosowanie idei pogłębienia linii umocnień poprzez dodanie dzieł pośrednich (szańców, baterii) i wilczych dołów, wzmacniających obronę miasta na kolejnych pozycjach. W rezultacie tych prac powstał silnie ufortyfikowany obóz wojskowy o nieregularnym narysie, wykorzystujący przeszkody naturalne oraz istniejące budowle, i, co bardzo ważne, dostosowany wielkością do liczby obrońców.

W trakcie oblężenia Tadeusz Kościuszkę osobiście prowadził rozbudowę tych odcin-

ków, które uznał za niedostatecznie umocnione, nakazał wzniesić nowe baterie artyleryjskie, decydował o sposobie obsadzenia fortyfikacji. Obronę prowadził w sposób aktywny, organizując wypadki poza własne szanse oraz ataki o charakterze dywersyjnym.

Dzięki wcześniejszemu zgromadzeniu stosunkowo dużej liczby armat możliwe stało się skuteczne powstrzymanie napierających oddziałów nieprzyjaciela bez większych strat własnych. Uwagę Naczelnika zaprzętało wówczas nie tylko przygotowanie samej Warszawy do obrony, prowadzenie prac inżynierskich czy rozdyponowanie własnych oddziałów na umocnieniach i interweniowanie na wypadek zagrożenia, lecz także całokształt prac polityczno-militarnych dotyczących powstania. Wymagało to ogromnej sily woli i żelaznej dyscypliny.

„Ukrocił dumę i siłę”

Pruskie szturm przyniosły wojskom oblężniczym pewne sukcesy taktyczne (zdobycie Woli i Szwedzkich Gór), ale grzęzły na kolejnych pozycjach obronnych, a przedłużające się oblężenie powiększało ich straty, także wskutek chorób i dezercji.

Decydujący szturm przeprowadzony 28 sierpnia na Powązkach załamał się. W trakcie dwóch miesięcy walk ubytek wojsk pruskich wyniósł około 12 tysięcy ludzi, głównie zbiedzów, rozczarowanych przedłużającym się oblężeniem, głodem i ogólnym niedostatkiem. Wybuch powstania w Wielkopolsce ostatecznie zniechęcił króla pruskiego do dalszych działań i doprowadził do podjęcia decyzji o wycofaniu wojsk spod wałów stolicy. Oddziały pruskie odmaszerowały na zachód, a rosyjskie na południe, otwierając tym samym armii powstańczej drogę do dalszych działań.

Skutecznej obrony stolicy nie celebrowano. Tylko Rada Najwyższa Narodowa w liście z 6 września do Tadeusza Kościuszki zamieściła swoje gratulacje. „Starannością i walecznością swoją ukrociłeś dumę i siłę tego nieprzyjaciela, który z taką nastawą groźbą, z hańbą chciwych zamiarów swoich odstąpić musiał”. Sam Naczelnik w odpowiedzi pisał, że sukces nastąpił dzięki „Opatrzności, męstwu żołnierzy polskiego, Obywateli Warszawskich gorliwości i odwadze, staraniom rządu”. Odprawienie dziękczynnych nabożeństw było jedyną formą upamiętnienia tego wydarzenia.

Sukces obrony Warszawy zdawał się wieścić lepsze czasy dla powstania. Na początku września nikt chyba nie spodziewał się, że już za kilka tygodni Tadeusz Kościuszkę znajdzie się w niewoli rosyjskiej, a za dwa miesiące w Warszawie będą obozować wojska generała Suworowa. Rzeź Pragi i tragiczny koniec powstania całkowicie zepchnęły w cień pamięć o wcześniejszym triumfie Tadeusza Kościuszki nad połączonymi siłami prusko-rosyjskimi.

Skuteczna obrona stolicy w lecie 1794 r., pozbawiona nadmiernie dramatycznych epizodów i widowiskowych wyczynów wojskowych, także tych o wyjątkowo symbolicznym, poszła w zapomnienie i nie znalazła miejsca w polskiej pamięci historycznej.

KONKURS Z NAGRODAMI

● 12-15 PAŹDZIERNIKA

– KOŚCIUSZKOWSKI ZŁOT

Korowód z pochodniami, gra terenowa, spektakl teatralny, wspólne śpiewanie pieśni i piosenek, a także konkursy z cennymi nagrodami – to tylko kilka atrakcji, które przygotowali organizatorzy Złota Młodzieży Szkół im. Tadeusza Kościuszki. Czterodniowa impreza rozpocznie się 12 października w Krakowie. – Spotkanie uczniów szkół kościuszkowskich z całej Polski będzie doskonałą okazją do pogłębienia wiedzy historycznej na temat dokonania jednego z największych polskich bohaterów narodowych – mówi Mieczysław Rokosz, prezes Komitetu Kopca Kościuszki w Krakowie. Komitet organizuje dla młodzieży również dwa niezwykłe konkursy – plastyczny: „Kościuszkę jak malował” oraz filmowy: „Kościuszkę mniej znany”. – Liczymy na ciekawe efekty, bo jak wiadomo, młodzież potrafi być bardzo pomysłowa, a Tadeusz Kościuszkę to postać, która ciągle inspiruje – mówi Leszek Cierpiałowski, dyrektor biura Komitetu Kopca Kościuszki.

Po konkursie filmowym pozostaną kilkunastominutowe dzieła (mogą być kręcone np. komórkami), a efekty zmagania plastycznego będzie można podziwiać na szkolnych ścianach. Filmy i murałe mają być „inspirowane życiem i dokonaniami Kościuszki”. Nazwycięzcom czekają nagrody. – To także szansa na wykazanie się kreatywnością – dodaje dyrektor Leszek Cierpiałowski. Uwaga! Termin nadsyłania prac mija 30 września. Formularze zgłoszeniowe dostępne są na stronie:

www.kopcekosciuszki.pl

JUŻ WKRÓTCE

Kolejne wydania „Kuriera Komitetu Kopca Kościuszki”

25 WRZEŚNIA
13 PAŹDZIERNIKA
30 WRZEŚNIA
27 LISTOPADA

„Kurier” zawsze w ostatni poniedziałek miesiąca, z wyjątkiem 13 października (wydanie specjalne)